MARIA I JOSÉ MARTINEZ BOSCÀ,
de ca Xavea

Si vols, comencem explicant d'on ens bé això de *Xavea* . El nostre germà major, *Micalet*, de menut estava jugant a xapes en la placeta de Sant Roc amb els seus amics del veïnat : Pepe Andreu *Pardaleta*, un de ca *Tricos*, i Francisco de ca *Blanca*. Passà en eixe moment un representant, que venia de la tenda de ca *Calderón*, en el carrer de València, i al passar per on estaven jugant es quedà mirant-los. I al vore la facilitat en què el nostre germà, veient com era de menut, tragué totes les xapes del rotgle, aquell home, que segurament era andalús, exclamà tot sorprès: *¡ Caramba con el Xavea !* D'ací vingué el malnom, i com què el nostre germà Micalet era el major, a tots els de darrere també ens coneixen d'eixa manera.

Els nostres pares eren d'Alaquàs els dos. Miguel Martínez Aguilar era de la família dels *Coes*. Era rajoler, com son pare i els altres dos germans, i com son

tio i els cosins, tota la família treballava en el rajolar del *tio Bollo*, en Aldaia. Va nàixer en 1893 i morí en el 29, quan encara érem menuts.

La nostra mare, Patrocinio Boscà Sena visqué entre 1895 i 1970, era de la família de ca *els Quinqui* i també dels *Ordinaris* que eren fornillers de tota la vida però, quan la feina de baixar la fornilla de la serra anà reduint-se, passaren a fer d'ordinaris duguent i portant encàrrecs a València, tant el *tio* Pepe Muñoz com el *tio* Boscà.

Quan es casaren, els nostres pares es posaren a viure al carrer de Sant Roc, al costat de ca*l Segoner*. Al poquet, heretaren la meitat d'una caseta menuda en el carrer del Forn, però li compraren l'altra meitat a un germà. La caseta estava tocant la carnisseria del *tio Xoxo*, que després fou del *tio* Nelet de *ca Mona*. Hi nasquérem els quatre primers germans. Micalet, el major, nasqué l'any 1914, era fadrí i va morir l'any 1996. Després vingué Maria, l'any 1917 i ara te contaré coses de la meua vida. Vicent vingué a continuació en 1919, casat en Consuelo Martí, filla del *tio* Ximo *el Pelat*. Pepe va nàixer en 1921, i com el tens davant també pots preguntar-li coses de la seua vida. La casa era molt menuda, els xiquets dormíem en dos marfeguetes, i una cortina els separava del llit dels pares. El germà més menut, Salvador, nasqué en 1924 i va morir en 1992, nasqué ja en una casa més gran, de la nostra iaia, en la placeta de Sant Roc. Nasqué ja en 1924 i va morir en 1992 i treballava en Foret, eixa empresa del Camí del Grau de València on treballava molta gent d'Alaquàs i feia d'encarregat el nostre cosí Salvador Muñoz Boscà *Purivi*.

El pare va morir en l'any 1929, érem tots uns crios, i ma mare treballà molt per a tirar la casa avant. Treballà en la conserva, anava a peu a La Reva a netejar les taronges, per a llevar-los la serpeta, quan encara estaven dalt en l'arbre, també feia feines a la carnisseria de Ros al carrer Benlliure, i també en *ca Bolà* al carrer Major. No parava. Ma mare era del casino blau, i una volta quan s'acostaven les eleccions vingueren el *tio Pardala* i el *tio* Jeroni, que eren dos dels mandamassos d'aquell casino, i li deien: "Recorda que has de votar. I necessitem la teua ajudeta, Patrocinio….". I ma mare es quedà mirant-nos als xiquets que tenia al costat, al temps que els deia: "Ajuda és la que necessite jo per a tirar la casa avant".

Ara parla Maria, *nascuda en 1917*:

De xiqueta no aní a escola perquè havia d'ajudar en casa i cuidar dels germanets. Ja més major, tindria 11 ó 12 anys, me posí a treballar en Aldaia i per la nit sí que vaig anar un any o dos a una escoleta particular que duia donya Isabel Alós, la *tia* dels *Carreros*, en un piset del carrer Major, al costat de ca *Sidreta*, una casa que assolaren i ara hi ha un solar de l'Ajuntament on guarden les teles metàl·liques que posen en la cordà.

A aquell talleret de joguines, del carrer Sant Vicent d'Aldaia, anava amb més xiques d'Alaquàs majors que jo : Teresa *la Serena*, Maria *la Montora*, i Paquita *la Colaua*. Jo feia les comandes: "Ves a ca *la Sorvisa* i compra nyesples", me deien unes voltes. O també "Ves a la cisterna, a per aigua fresqueta" però com la cisterna estava a l'altra banda del poble, jo el que feia era anar a la font que estava més prop. Quan venia la inspecció venia l'agutzil a avisar i ens enviaven a totes les xiquetes a l'estació. Després, Paquita *la Colaua* i jo ens canviarem al taller de Guiot *el Ratat*, allà pel camp de futbol d'Aldaia, vora la via del tren prop de les casetes de la colònia.

Quan ja tenia 13 anys entrí a la fàbrica de corbats de Llop al carrer Doctor Barberà. Treballàvem molta gent d'Alaquàs, i també de Torrent que venien a peu pel camí del cementeri. I les xiques i dones que polimentavem havíem d'anar a Torrent, allà pel *Senill* ó pel *Dominical*, a comprar draps que els havíem de pagar de la nostra butxaca. Anàvem a estall, no cregues. Quan quebrà el taller de Llop, un nebot del *tio* Carceller que tenia un talleret al carrer de València en posà un altre per a fer necessers. D'encarregat feia son *tio*, i jo feia d'embaladora junt amb la núvia del *Pollastre* més xicotet, que desaparegué en guerra.

Temps per a divertir-nos només en teníem els diumenges, perquè també treballàvem els dissabtes per la vesprada. Érem moltes amigues : Teresa Gil de *ca Panolla* casada amb un guàrdia; una altra Teresa Gil de *ca Coc* casada amb un xic de València que li deien Castellano, visqueren molts anys en un xalet que es feren en un camp que els vengué ma mare als afores del poble, pel Camí Nou, al carrer on vivia don Luis el metge; Conxeta *la Puga* casada amb Miguel el tercer dels Redondo; Doloretes Bartual de ca *les Medies* casada amb José Aguilar *Toquitas*; Carmen casada amb Paco d'Aldaia; Maria Forriol *de ca la Blanca* casada amb Ricardo *el Rata*….Ballàvem els diumenges. El *tio Coc*, dalt de la carnisseria de Paco *Pistoles*, tenia un casinet que es deia "La Penya" i portava una xarangueta, s'omplia allò de gent jove, i ens posaven a ballar.

Em vaig posar a festejar als 16 anys, i ens durà 12 anys el festeig. El meu home, Vicent Serra -tots li deien *Marol-* era aldaiero. De jovenet jugava al futbol de porter. Era molt bo, arribà a provar-lo el "Levante". La família eren tots palmiters i vivien vora la sèquia per allà on estava l'escorxador. Son pare treballà després de serrador en ca Llop. Era de València, li deien *el Canari* i eixia al teatre, anava de jove pels pobles en una companyia. Recorde que coneguí el meu nuvi en el carrer de sant Isidre, molt a prop de la placeta Sant Roc, jugant jo amb les amigues a conillets a amagar. Passà pel carrer, perquè els aldaieros quan baixaven del tramvia, per anar a Aldaia venien pel carrer de València, creuaven la placeta de Sant Roc, passaven per la placeta del Santíssim i pel carrer del Forn i

pel carreronet de Sant Miquel buscaven el carrer de l'Arbre i de Sant Josep Aquell dia venia de la fira de Xàtiva de vendre palmitos. Anava a ajudar-li a son *tio*. A la fira de Xàtiva anava molta gent d'Alaquàs a vendre perols. El meu germà Micalet també anava a descarregar perols. Les *Tanes* no fa molt encara anaven a vendre joguines i perols…

La guerra la passà el meu nuvi a Casinos perquè un *tio* seu *l'enxufà* en el forn. Coïen el pa i el repartien al front i per València, per les cases dels oficials. Això feia que vinguera sovint pel poble. Després el destinaren a Bétera, junt amb Ramonet *el de Malia*. Quan acabà la guerra, treballà molts anys en ca *l'herbasser*, germà de Micalet *el Roig el bascós* i de Ramonet, fabricaven palmitos, caixes de puros, pintes, botons….Va morir l'any 1963 als 43 anys.

Em vaig quedar vídua, però a mi sempre m'ha agradat tindre amigues. Anys arrere començarem en l'estiu a anar a Benassal un bon grapat d'alaquassers. Més de trenta, entre matrimonis i vídues. Pepe *el Florista*, Vicentet i Paco *els Conillos*, Estreder i la dona, Micalet *el Roquet*, el meu germà Vicent, Lluís Bessó *el Blaiet*, Carmen *la Tàpia*, Encarna de *ca Posito*, Encarna Benedito, Luisito el metge…Alguns han faltat, i jo estos últims anys he deixat ja d'anar. Però continue anant als jubilats, allí sempre tinc corrogla. Amigues no me'n falten. I també passege molt, vaig sempre amb Maria Forment de *ca Berola*, ella encara va a Benassal. És fadrina, li se va morir el nuvi, que era d'Aldaia, després de guerra…

Ara parla Pepe *nascut en 1921*:

De menut aní a una escoleta de cagons, en el carrer Major, que tenien dos dones majors, ties del *tio* Remigio i del *tio* Benjamín. L'escoleta estava en una caseta enfront d'on vivien els de *ca Bolà*, eixa caseta que tiraren i es feren ells la finca on viuen ara. Després, aní uns anys a don José Sanchis Almiñano però es veu que l'home estava ja major i no aprenguí massa. El rellevà don Joaquín, i recorde que tenia sempre a mà una canya llarga i ens pegava.

Abans dels 12 anys em posí a treballar a Aldaia, en *ca els Morenillos*, al carrer de Sant *Francisco*. Fèiem plomiers, necessers i bosses per anar a escola. Feia feines d'escatar en una redona, i treballava també en la serreta circular per a fer ranures. Només poguí estar uns tres anys perquè la serraura i la pintura em produïen problemes de salut. Recorde que fou només començar la guerra, seria per octubre del 36, quan me'n passí a treballar a la peroleria dels *Morimos*, que eren dos germans Trenislao i Micalet, i un cosí germà fadrí que li deien Paco. Ara és l'única peroleria que queda. Segons contaven, la peroleria *dels Morimos* antigament estava dins del poble, al final del carrer Benlliure, en els corrals de les cases on viuen ara Vicentet Martí *Morimos* i la seua cosina Maria, vídua no fa molt de

Quico *la Viuda*. La traslladaren l'any 1903, segons vaig sentir contar, darrere les monges Oblates, al costat mateix d'on començava la senda del cementeri, i hi és on em posí jo a treballar i on em jubilí, i on encara treballa un fill meu, perquè és la única peroleria que queda al poble.

Qui eren els de la meua quinta? Recorde que n'erem vora 40. Te parle dels que eren els meus amics: Manolo *el Tarratrai*; Ramon *el Santero* del carrer València; Paco Forriol fill de la *tia* Pureta que es posà a viure a València i feia d'advocat; Boro Martínez *Boriti* del carrer de Sant Roc; Paco fill del *tio Torero*, casat en Torrent; Ramonet Aguilar del carrer de València; Vicent Bessó *el Viaro*; Vicent Peiró fill del *tio Justo*, i Mariano Planells *el de la tia Virtudes*. Eixos eren els meus amics, vivíem molt a prop en la mateixa rotglà, per la placeta de Sant Roc. Per cert, férem la festa de Sant Roc l'any 1941, i en "Quaderns" farà ara 10 ó 11 anys va eixir publicada una foto de tota la colla quan férem la festa. Érem la penya *el Ocho*. Mira en què s'entreteníem quan ja érem majorets: Paco Gil *Dacsa*, més major que nosaltres, ens vengué uns guants de boxeig, perquè per aquells anys hi havia molta afició, i se'n pujàvem a l'alcavó del forn de la *tia* Pureta, que feia com una andana, en el racó del carrer del Centre i el carrer Major, i com el fill de la *tia* Pureta era de la penya, ens passàvem hores i hores practicant, i es pegàvem cada tocata…

Quan vingué la guerra, en juliol del 36, al pocs mesos em posí a treballar en la peroleria, com abans te deia. Érem 3 ó 4 que fèiem d'aprenents i de peons, i ajudàvem els oficials. Quan començà a escassejar el menjar, i els diners anaren perdent valor, alguns clients pagaven en menjar la mercaderia que s'enduien, però això s'ho quedaven els amos de la peroleria com era natural. Els aprenents poc podíem aportar a casa, i no teníem edat per anar al front. Saps que acabarem fent? Els amos no volien, però algunes voltes agafàvem festa al i se'n anàvem en tren a Andalusia a fer *estraperlo*. No podies quedar-te parat, perquè la fam apretava.

Anàvem Baldomero *el Corretger*, Salvador *Boriti* casat en Paquita *la Pansida* i jo. També venia amb nosaltres gent major, que no tenien edat per anar al front: un germà del *tio* Pascual *el Rutllo*, un altre home major de *ca el Sarier*, el *tio Moreno* pare del meu cosí….Portàvem 3 quilos de creïlles, 3 quilos de fesols, 3 d'arròs, 3 de cebes…de gènere així d'ací de l'horta que allà escassejava. Als homes majors els havíem d'ajudar de vegades al pujar o al baixar del tren perquè no podien en els fardos. Viatjàvem *d'estrangis* en els trens de mercaderies, en els vagons borregueros, on t'omplies de polls i de puses. Ma mare, quan tornava d'un d'eixos viatges, havia d'escaldar tota la roba que duia. A voltes, si el viatge s'allargava massa i no podies baixar, havies de fer les necessitats en el mateix vagó. Anàvem sense pagar clar, perquè no hi havia molta vigilància. En canvi, en els

trens de passatgers, et multaven si t'agafaven sense bitllet. Tardàvem 2 ó 3 dies en arribar. Dormíem en els vagons, o en les estacions on parava el tren perquè les parades eren a voltes de tota una nit. Les estacions estaven per la nit plenes de gent que esperaven, com nosaltres, el tren que arribara fins Alcazar de San Juan per enganxar després amb algun altre que anara cap a Andalusia.

Solíem baixar en Baena ó en Canena. Sempre hi havia dones en l'estació que, en vore que baixaves del tren, te preguntaven: "Tú, ¿qué llevas?". Els obries el sac, o els dies porte fesols, o cebes, o el que fora, i te portaven a sa casa on tenien uns bidons d'oli, tu treies el cuiro de pell de cabra de 3 ó 4 arroves, i t'omplien els litres d'oli segons el preu al que hagueres arribat. A voltes havies de reposar en diners, segons.

Ja de tornada, arribant a València i abans d'entrar en l'estació, com el tren anava espaiet tiràvem el cuiro i ens tiràvem en marxa. Després ma mare s'encarregava de repartir l'oli. Ma mare també canviava perols d'ací del poble per menjar i espardenyes. Se'n anava allà a l'horta, a l'altra banda de València, a Foios, a Puçol, a la Pobla de Farnals. Anava en el tramvia 24 que eixia de les Torres de Serrans…

Els anys de guerra foren molt durs, de molta necessitat, i havies d'espavilarte. I gràcies a què els trens borregueros no tenien molta vigilància. Quan s'acabà la guerra recorde que començaren a aparèixer en els trens els inspectors de la fiscalia d'abastiment, i eixos a qui pillaven li ho requisaven tot. Jo ho veia quan, després de guerra, anàvem a Dénia a vore la família d'un amic que feu el meu germà Vicent en la mili , ó a Carlet on també anàvem a vore a la família on estigué durant la guerra el meu germà Micalet, perquè ell com era molt menut l'enviaren a serveis auxiliars, al principi a Aielo de Malferit i després a Carlet. El meu germà feu molta amistat perquè com tenien molta terra, perquè era casa forta, i el fill estava al front, necessitaven ajuda de mans.

Ara parla Maria:

Durant la guerra ens portaren evacuats a casa. Vivíem en al racó de la placeta de Sant Roc i el carrer València. Els portà el *tio* Jesuso, que era un càrrec de l'Ajuntament. Era un matrimoni i dues filles fadrines. Eren peixcadors de la Malvarrosa i tenien por als bombardejos. El pare se'n anava tots els dies a peixcar, en una barca que tenia el fill. Un dia es burlà del meu germà perquè al cine Serventes de Torrent li furtaren la cartera, i dies després a ell en el tramvia li tallaren la butxaca sense que es donara compte, el deixaren net i ma mare hagué de deixar-li diners.

El poble, en guerra, estava ple de refugiats i de militars. Vora el camí nou, on està ara el convent de les Escolapies, hi havia un xalet d'una família de València,

que abans havia tingut una caseta al carrer *de les senyoretes*, eixe de Sant Antoni prop d'Aldaia, en eixe xalet hi havia militars. També n'hi havien de militars a La Purísima, però eixos eren els caps. De vegades els veies passejar-se pel Camí Nou, una volta vàrem vore el general Miaja passejant-se també. I en les Catequistes funcionava un internat on preparaven els orfes dels carrabiners per a fer la carrera militar. Un d'ells, Pepe Martínez, es casà en Teresa *la Peregrina*. En les Oblates vivien algunes vídues de militars, i llavaven la roba dels militars i dels orfes. Jo estava empleada primer en les Oblates, i després en La Purísima, ajudant en totes eixes feines. Venien amb mi Pureta *la Grilla*, Encarna *l'Anguilera*…N'arribarem a ser del poble vora una vintena treballant. Algunes voltes ens donaven a banda roba per a llavar-la en casa.

Ara parla Pepe:

Refugiats en el poble, durant la guerra, n'hagueren molts. Recorde una família que ella era viuda d'un tinent de l'Estat Major, amb dues filles. Dalt de ca *Montoret el sagristà*, al carrer nou, arribà un matrimoni amb dues xiques, ell acabà fent de guarda jurat en Danone. Quasi tots eren de Madrid i del Grau de València. Vaig fer molta amistat amb un de la meua edat, que els amics li dèiem *el Dandi*, era de Cantarranas, un barri de València, a l'altra banda del riu, per l'avinguda de Burjassot.

Recorde que en guerra, vingueren milicians de Xest buscant el capellà de *ca Filasa*. La família vivia a la placeta del Santíssim, baix d'on vivia don Vicent Lis, el vicari. Els pares eren xocolaters i els germans del capellà al poble els coneixíem com els del *cal Secretari*. Al poble ningú molestà a don Vicent Lis, el vicari de la parròquia, ell anava vestit de particular, feia algunes feines i la gent li ajudava. Ma mare li donava faves i tomates, quan en teníem. Al capellà de *ca Filasa* vingueren a buscar-lo a sa casa dues vegades, els milicians de Xest, però no el trobaren perquè pogué amagar-se a temps. Una de les voltes el *tio Parroro*, que vivia en la casa d'enfront, l'assolaren quan eixamplaren la placeta, els digué que se l'havien emportat en un carro fora del poble, i que estava per Cuenca. El *tio Parroro* en aquells anys era fadrí i es dedicava a anar en el carro pels pobles a baratar, comprava i venia. Els de Xest s'enteraren del seu ofici i pensaren que li feia d'ajudant al capellà, i vingueren a amenaçar-lo si en uns dies no els deia per on parava. El *tio Parroro* hagué de cridar un germà que estava de milicià en el front de Madrid, i aquell se'n vingué en una colla d'amics carregats de pistoles a advertir-los als de Xest que no tocaren el seu germà o se les vorien amb ell i els seus companys. I el deixaren de molestar. Però al capellà acabaren trobant-lo. Estava amagat en la mateixa placeta del Santíssim, en *cals Cagueros* al costat de *cal Pastoret*. Encara m'enrecorde quan el feren eixir, portava una bruseta i el mocador de llaurador, a quadrets, al coll. Donava llàstima vore'l…

Al front no arribí a anar, em vaig lliurar de la *quinta del moc* per 6 mesos, per nàixer en octubre. De la meua quinta anaren els nascuts l'any 21 fins a març, reclutaren en la primavera del 38 a tots els que ja tenien els 17 anys complits.

Em cridaren a la mili l'any 42. Em tocà València, en Sanitat, al costat de Capitania. Em pasí 4 mesos fent instrucció i juràrem bandera en Intendència, que estava en Guillén de Castro fent racó al carrer l'Hospital, i donava també a la plaça del Pilar. Durava la mili 42 mesos, jo vaig tindre sort perquè quan en portava 36 s'ajuntarem fent la mili tres germans, i un del poble que era del veïnat m' informà i gràcies a d'ell acabí sis mesos abans. Ara te diré qui era: Vicent Parra, vivia a la casa del carrer de València que dona a la placeta de Sant Roc, fill del *tio* Mariano que igualment que el *tio Parroro* es dedicava a baratar pels pobles perols per gènere: fesols, baquetes, cigrons, oli, pollastres, tota classe de menjar. Com feien els torrentins que eren drapers, quan venien i barataven els draps per plats, morters, manissetes…Este Vicent estava de cap 1er. en Capitania, i entre ell i un amic seu de Carlet m'ho solucionaren. Va morir el pobre molt jove, de mala seguida, ell i una germana, en mig any els dos.

S'ajuntàvem molts soldats als quartells. Tu compta que n'arribàrem a estar junts de sis quintes. A tots els qui mobilitzà el govern republicà, nascuts entre els anys 1916 i 20, després de passar-se un any o dos o tres en el front, els obligaren els nacionals i Franco, a tornar a fer la mili. Com què no cabíem en el quartell, ens enviaren a Bètera, a cavalleria. Dormíem en una nau, al terra. Tiràvem dues mantes al terra, i dues damunt per a tapar-se. La palla la guardaven pels animals. Les finestres no tenien cristalls, i haguérem de tapar-les amb camises. L'aigua ens la donaven quan la donaven als animals, fins les 11 del matí no podíem llavar-nos la cara. Així estiguérem tres mesos…

Al tornar al quartell de València em feren assistent d'un capità que al poc l'ascendiren a comandant. Estiguí fent-li de criat huit o nou mesos. I no estava jo només. Un altre soldat li feia de cuiner, i un altre que era de la Fonteta de Sant Lluís li portava menjar de casa, llet i verdures…Un dia no li vaig fer un *recao* i em tirà assistent. Precisament ma mare me feu eixir a la processó de Sant Francisco a dur l'anda, i a l'endemà em posaren en la llista per anar a Huesca, a San Esteban de la Llitera, encara m'enrecorde el nom del poble. Hi ens trobàrem soldats més joves, com els de la meua quinta, junt amb veterans de la guerra que estaven més que farts de l'exèrcit de Franco. Ens volien fer cantar cançons d'eixes patriòtiques, però aquells que ja havien estat fent la mili en el govern de la República, i patint tota la guerra, i continuaven ara a les ordres dels militars de Franco, es negaven a cantar. I els sergents, que eren quasi tots gallecs, ens deien: "Rojos, que sois todos unos rojos". I menys mal que em vaig poder llicenciar als 36 mesos, 6 mesos abans d'arribar als 42 que m'haguera tocat fer..

Els anys de després de la guerra foren molt durs. En casa teníem dos camps. Un en el carrer de don Luis el metge, que el venerem com ja t'hem contat. L'altre el teníem en *Les Penyetes*, en el terme de Xirivella. El meu germà Boro i jo anàvem a peu a treballar-lo. Teníem arbres plantats, però com la fam apretava els arrancàrem i fèiem forment i verdures. La fusta dels arbres recorde que l' aprofitàrem per a fer-li les cadires de corda que es feu la meua germana Maria per a casar-se.

Quan vaig acabar la mili, començí a anar els diumenges a València amb els amics. Anàvem a ballar a l'Olímpica Ring, un local que estava al carrer Guillem de Castro, prop del quartell d'Intendència del que et parlava abans on jurí bandera. El nom del local es perquè abans de fer ball l'havien dedicat a fer combats de boxeig. Anem uns quants amics: Ramonet Aguilar *l'Anguila*, Vicent el fill del *tio Justo*…També anàvem a ballar a un altre local de Russafa, i a un altre ball que hi havia al carrer de Cuenca. I a verbenes.

A la meua dona la vaig conèixer a València l'any 47. Festejàrem 5 anys i em vaig casar l'any 52. El convit el férem en casa, com feia tot el món. Per a viure, busquí varies casetes per a llogar però no vaig aconseguir convèncer als propietaris perquè deien que volien avals. Al remat em posí a viure en ca ma mare, vaig tindre que arreglar-me l'andana, i hi nasqueren els meus fills. El primer l'any 54 i el segon el 57, que fou l'any de la riuà. Quan nasqué el meu segon fou el mateix dia que prengué la comunió la meua neboda Pili. Estàvem baix en ca ma mare celebrant el convit, i dalt estava nasquent el meu fill.

El dia de la riuà passava vora un metro pel carrer de València, però en casa no entrava aigua per la porta del carrer. L'aigua començà a entrar poc a poc per la portalada que donava a la placeta de Sant Roc. També n'entrà per la porta del carrer de València, al tornar Micalet de ca la meua germana, que vivia al Camí Nou, en aigua per la cintura. Se'n vingué perquè s'enrecordà que tenia en l'habitació un fardell de puros, d'eixos que ell fumava, i encara els salvà, arribà a temps. Quan començà a entrar aigua pel corral, entre Micalet i jo pujarem conforme poguérem la bacona i les gallines a la pallissa i les vàrem salvar. Agafàrem un ferro que teníem en casa per a picar l'arròs, com si fora un perpal, i foradarem en el corral el pou que feia anys el teníem ja tapat, i l'aigua hi desaparegué. Ara, no cregues, al carrer de València i a la placeta de Sant Roc l'aigua la teníem pel carrer prou sovint, no en tanta quantitat com en la riuada, però mira quan s'embussava la sèquia del carrer Pare Guillem, al creuar el carrer de València, en les reixes del partidor que hi havia en el racó de la conserva, l'aigua se n'anava cap avall, buscant la placeta de Sant Roc. I els homes havíem d'anar a desembossar….

Ja per acabar, puc dir-te que l'any 1962 em vaig fer càrrec del cobrament dels

rebuts dels dos pous de rec de la societat del Pilar, allà dalt al Bovalar, un en el terme d'Alaquàs i l'altre en el terme d'Aldaia. Això ho tenia com una feina de complement de la peroleria, per als caps de setmana. Com què havia de tocar diners, abans de començar el president de la societat em feu un sermó recordant-me el compromís de confiança i de serietat que requeria aquella feina, i em demanà un aval, i l'amo de la peroleria me'l donà. Jo anava en la meua bicicleta per les cases dels llauradors cobrant els rebuts, però la majoria eren d'Aldaia, de Torrent, de Catarroja, d'Albal, de Sedaví, de Picanya, de Massanassa, de Paiporta, i molts també de l'horta de València. Coneguí a molta gent. Els diners que cobrava anava després a casa del dipositari, anomenat per la junta, i ell els ingressava al banc. Vaig tindre tracte en tres dipositaris, i amb tots ells vaig mantindre molt bona relació: el primer fou Lluís Laborda, després fou Quico García *la Viuda*, i finalment els darrers anys fou Manolo Alós, però el fill, que el pare ja havia mort. Arribà un moment que a mi ja se me feia pesat, i la societat demanà als socis que domiciliaren el pagament pel banc.

Josep Soriano i Bessó

La família Martínez Boscà al complet: a la dreta el pare, Miguel Martínez Aguilar, amb barret i camisa militar; la mare, Patrocinio Boscà Sena, al mig en la part de baix; a la dreta, en la part de baix, Micalet, el major dels germans; baix, a l'esquerra, Maria. Dalt, d'esquerra a dreta. Pepe, Vicent i Salvador.

Els amics de Pepe a la porta de l'Església: drets, d'esquerra a dreta, Paco Ros, fill de la *tia* Pureta; Vicent *el del tio Justo*, porta la traca en la mà; Vicent Bessó *el Viaro*; els nuvis: Salvador Martínez *Boriti* i Paquita *la Pansida*; Manolo Aguilar; Mariano Planells *el de la tia Virtudes*, i José Sena *el Quinqui*. Baix, d'esquerra a dreta: Enrique Muñoz, *l'obrer*; Chulià, nuvi de la filla del *tio* Mariano, de la placeta de Sant Roc, de Torrent, família de *ca Cafís*; Pepe Martínez ; Ramonet Aguilar *el d'Anguila*; i a la dreta, apareix Maria *la ¿?*.

Maria i el seu marit,
Vicent Serra *Marol*, d'Aldaia.

Maria, en la seua joventut. La reixa de darrere és del xalet que hi havia al Camí Nou, en la parada del tramvia del Bar Alós. El xalet desaparegué quan obriren el carrer de les Palmeres, i s'edificà a dreta i esquerra.

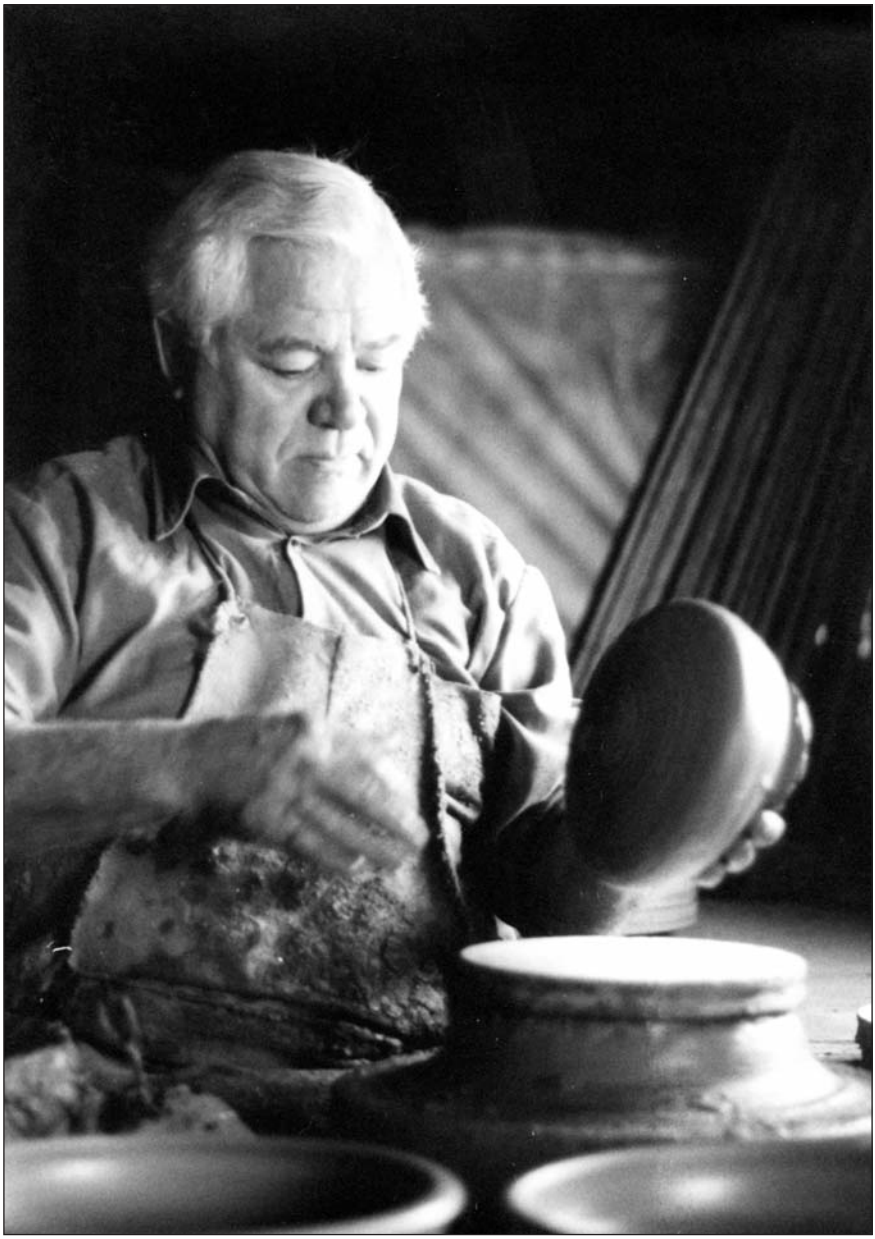

Pepe Martínez, afanat en el seu ofici de peroler, que ha sigut l'ofici de molts dels nostres avantpassats.